

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsa Moralia In Causis Justitiæ Commutativæ De Restitutione & Contractibus

Heislinger, Anton

Ingolstadij, 1726

Casus I. De Restitutione rerum inventarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40194

I

C. A S U S I.

De Restitutione rerum
inventarum.

Theresia famula, cum manè hypocaustum everreret, invenit tres ducatos papyro involutos, quos etiam statim ad matremfamilias defert. Hæc ex certis literis in papyro exaratis clarè cognoscit, inventos nummos ad mercatorem, qui pridie illuc diverterat, spectare. Verum cum iste jam abiisset; insuper ex aliis, quos mercatori locutos fuisse, intellexerat, rescire non posset, quis ille mercator fuerit, unde venerit, & quò abierit; quid cum inventis aureis incipiendum, è confessorio cognoscere desiderat. Hinc

Q. 1. Num materfamilias, aut ipsa Ancilla pro inventrice sit habenda?

Q. 2. Qualiter in dominum inventorum inquirendum fuerit?

Q. 3. Quid agendum, si hic reperiri nequeat?

S Y N O P S I S.

§. I.

Resolvitur primum quæsitum.

Num Materfamilias, aut ipsa ancilla pro inventrice sit habenda?

1. E X modis aquirendi dominium est occupatio seu apprehensio rerum.	3. Si inanimatorum, inventio.
2. Hæc si sit viventium, vocatur venatio,	4. Alia bona vocantur incerta propria talia.
	5. Alia tantùm secundum quid, atque improprie.

A

6. In-

- 6. Inventor dicitur, qui prior rem apprehenderit.
- 7. Et quidem suo nomine.
- 8. Qualiter si apprehenderit ancilla
- 9. Quis animus ancillæ in hoc casu fuerit.

§. 2.

Resolvitur secundum Quæsitum

Qualiter in dominum inventorum inquirendum fuerit?

- 10. Ancilla ad inquirendum dominum obligatur.
- 11. Et comparenti domino ducatos restituere.
- 12. In certis casibus compensatio inventori faciendâ.
- 13. Quid faciendum, si res inventa servari nequeat.
- 14. Nec statim pro derelicta res habenda.
- 15. Quando nam res pro derelicta habenda?

§. 3.

Resolvitur tertium quæsitum.

Quid agendum, si Dominus reperiri nequeat?

- 16. Bona incerta ex delicto, si Dominus illorum non compareat, retineri non possunt.
- 17. Nisi ipse injustus possessor verè pauper sit.
- 18. Incerta sine delicto sunt applicanda juxta aliquos ad causas pias.
- 19. juxta alios à possessore bonæ fidei retineri possunt.
- 20. 21. In quo casu bona talia incerta retinere inventor valeat?

§. 4.

Satisfit objectionibus.

- 22. Obligatio piæ expendendi bona incerta foret valde difficilis.
- 23. Illius autem negatio domino valde utilis.
- 24. Obligatio piæ expendendi bona incerta ex delicto est valde optabilis.
- 25. Difficillima autem, & valde periculosa expendendi piæ res bona fidei possessas.
- 26. Habet possessor titulum retinendi talia bona.
- 27. Vult quidem dominus res tales piæ expendi sine obligatione tamen.
- 28. Potest res aliquando haberi pro derelicta.
- 29. Non datur consuetudo obligans ad talia piæ expendenda.
- 30. S. Hieronymus nobis haud est contrarius; nec divus Augustinus.

31. Neque adducta lex falsus. §. qui alienum ff. de furtis.
32. Non multum spirituali domini saluti obligatio ista prodesset.

33. Uti § ipsa actualis illorum pia distributio.
34. 35. Quaedam objectiones, contra dicta n. 16. diluuntur.

§. I.

Resolvitur primum quæsitum.

Num Mater familias, aut ipsa ancilla pro inventrice sit habenda?

1 **E**X aliis modis aquirendi dominium rerum corporalium est etiam occupatio vel apprehensio: hæc autem vel est rerum, quæ nullius sunt, vel quæ sunt alicujus. Res quæ nullius sunt, vel vivunt, & animantur, ut feræ: vel inanimata & vitæ omnis expertes, ut gemmæ, pretiosi lapilli.

2 Occupatio ferorum animalium in sua naturali libertate relictorum genericè loquendo, vocatur venatio: quæ in tres species ulterius subdividitur, in venationem in specie sic dictam, qua occupantur animalia terrestria: in aucupium, quo capiuntur feræ aërea: ac denique in piscationem, quæ aquaticis animalibus capiendis invigilat.

3 Occupatio rerum inanimatarum proprie nominatur inventio, & tendit vel in res, quæ hæcenus adhuc nullius fuerunt, aut quæ alicujus quidem fuerunt, hæc & nunc autem illius esse desierunt: ejusmodi rebus annumerantur res derelictæ, ac thesauri inventi. Inventio autem lapillorum, margaritarum, gemmarum, conchyliorum &c. in litore maris est occupatio rerum

adhuc in nullius potestate constitutarum.

Præter hæcenus enumeratas bonorum atque rerum species dantur etiam alia, quæ vocantur bona incerta, eò quòd dominum habere præsumantur, ut tamen iste universum omnino ignoretur: hæc potest aliquis acquisivisse ex delicto, vel sine delicto: si bello injusto, furtis, usuris, aut alio modo illicito fuerint comparata, erunt bona incerta ex delicto: qualia etiam erunt si quidem innocenter occupata fuerint, v. g. per inventionem, interea tamen illorum dominus, qui ignorabatur, culpabiliter non fuit exquisitus. Quæ autem iusto contractu, aut fortuna, v. g. inventionem obtinimus, vocantur bona incerta sine delicto, quando illorum dominum, quem nescimus, inquirere haud neglexerimus.

Quia autem subinde contingit, ut aliquis quidem nesciat, ad quem nam in particulari hominem aliquid spectet, certus autem sit, idem ad aliquam communitatem, vel majorem ejusmodi partem spectare; aut certus etiam sit, quòd res à se de-

4

tenta ad unum ex duobus vel tribus spectet, nesciat autem ad quemnam ex istis determinare, hinc advertimus, ejusmodi res nequaquam bonis, quæ simpliciter incerta vocantur, annumeranda esse; eò quòd tantum secundum quid incerta sint; hinc in istis neutiquam locum habent, quæ circa applicationem incertorum bonorum Doctores decernunt.

6 Præter hæc tenus dicta priusquam ad Decisionem 1. Quæsi progrediamur, declarandum erit, quisnam propriè pro inventore alicuius rei habendus sit. Potest enim contingere ut ex duobus ambulantis unus videat in terrâ jacentem aureum, hunc suo socio ostendat; iste dein aureum tollat; in hoc casu eritne inventor, qui monstravit, aut qui eundem prior apprehendit? ad hoc communiter respondent authores, qui prior rem aliquam apprehenderit, non autem qui prior eandem viderat, pro inventore habendum esse; ratio illorum est: quia inventio est species occupationis, quâ mediante acquiritur rerum dominium: sed solus videns non dicitur rem occupare; bene autem apprehendens. 2dò pecunias, quæ in publica lætitia in vulgus proiciuntur, ut sint primò occupantis; dicitur ille, suas facere, & occupasse, qui eas primus apprehendit, non autem, qui eas tantum vidit primus; tertio seras dicitur primus occupasse, qui eas primus apprehendit. Monent tamen hæc authores æquitati naturali vel maxime con-

veniens esse, ut, si unus rem aliquam nequaquam, nisi à socio admonitus, visurus fuisset, ex hujus monitu eandem apprehenderit, suo monitori saltem partem aliquam, si non etiam dimidiam, vel in re, vel in pretio relinquat.

Videtur etiam mihi ad hoc, ut aliquis rei inventæ dominus evadat, non sufficere quomodocumque, & cum quacumque intentione facta rei inspectæ apprehensio, cum necessarium insuper sit, ut suo nomine, non autem alterius, eandem apprehendat; nemo enim dicitur possessionem cujusdam rei accepisse, qui ut legatus, vel procurator alterius in rem aliquam immisissus fuit. His præmissis.

Dico. Si Ancilla hos tres ducatos suo nomine apprehenderit, illam, non verò matrem familias pro inventrice aureorum habendam.

Constat conclusio ex dictis: Ancilla enim omnium prima & ante Matrem familias ducatos inventos apprehendit, & quidem non matris familias, sed suo, ac proprio nomine.

Restat modò, ut quid in præsentis casu re ipsa factum; aut in dubio, quid contigisse præsumendum sit, examinetur.

Quòd si ancilla sibi conscia sit, & sanctè affirmet, se illos tulisse animo sibi retinendi, casu, quo verus illorum Dominus deprehendi nequeat, nullum dubium remanebit circa resolutionem hujus casus: quòd si autem ponamus; ancillam
sine

sine hac explicita & expressa intentione ducatos sustulisse, animo eodem reddendi matrifamilias, ad quam illos spectare sibi persuaserat; aut si etiam bene sciverat, ducatos ad alium, quam ad matremfamilias spectare, existimaverat tamen, res alienas in ædibus inventas, si earum dominus inveniri nequeat, ad matremfamilias ipso jure devolvi: num etiam in hoc casu ancilla pro inventrice & prima occupatrice haberi debeat, merito dubitatur, eò quòd ducatos videatur non proprio sed matrisfamilias nomine apprehendisse. Verum his non obstantibus, pro prima inventrice illam habendam esse, ex eo deducimus, quòd etiam in positis circumstantiis ducatos apprehenderit animo retinendi, ut suos, saltem conditionatè: licet enim errore quodam decepta judicaverit, inventa in ædibus vel jam esse sub dominio matrisfamilias, vel in istud transire, eo ipso, quòd in domo fuerint ab ancillis inventa; cum hac tamen erronea intentione habuit quoque alteram, scilicet easdem retinendi ut suos, si forsitan in hac sua opinione deciperetur, resque inventæ ad primum occupatorem spectarent: ergo cum hæc conditio sit impleta, & res inventæ non hoc ipso spectent ad matremfamilias, ancilla absolutam habuit voluntatem inventos ducatos apprehendendi suo nomine. Habuit itaque se ad modum contrahentis matrimonium, qui licet duas sibi contrarias & er-

roneas intentiones habeat, firmius tamen adhæret volenti consecutionem matrimonii, atque ex hoc censetur absolutè voluisse sacramentum conficere.

Sed necdum videtur omnis difficultas exhausta fuisse; hæctenus enim dicta de duabus intentionibus contrariis solummodo procedunt, quando ancilla actualiter tunc habuerat ejusmodi voluntates sibi oppositas. Potuit autem contingere, ut actu non habuerit voluntatem retinendi ducatos ut suos, si non vera sit hæc illius opinio dictans, quòd omnia in domo inventa ad matremfamilias spectent, sed tantum habitualiter, aut interpretativè ita fuerit constituta; in quantum scilicet aliquando habuit nec unquam retractavit, universalem voluntatem omnia, quæcunque invenerit, retinenda ut sua, modò sibi hoc per leges & salvâ conscientia liceat.

Sed & hæc voluntatem habitualem in nostro casu sufficere, difficulter negari poterit; cum eandem in suscipiente sacramentum sufficientem communiter auctores affirmant: insuper tenues saltem & minus perceptibiles volitiones nostra commoda omni possibili modo promovendi constanter foveamus; ex istis modis cum unus sit inventio, dubitari non poterit, quin & actu saltem tenuiter voluerit rem istam, casu, quo salva conscientia poterit, retinere. accedit, quòd in foro externo talis in inventoribus animus semper præsumatur.

Resolvitur Quæsitum.

Quid in hoc casu Ancilla vel matrisfamilias faciendum fuerit?

- 10 Dico 1. eandem, instar cuiuslibet alterius bona incerta habentis, teneri in reperiendo domino adhibere diligentiam commensuratum valori rei inventæ, ita Lugo de Just. Disp. 6. num. 138. & communis cæterorum. Consequenter huiusmodi inventores, non tantum non debent occultare res inventas, sed parati esse ad rem domino, si comparuerit, restituendam: imò etiam tenentur inquirere & adhibere competentem diligentiam perveniendi in notitiam domini: prob. qui rem alterius in depositum accipit, se obligat ipso facto ad convenientem illius custodiam: sed inveniens, & tollens rem alienam, accepit hanc quasi in depositum: ergo se obligat ad illius convenientem custodiam: atqui hæc exigit inquisitionem in dominum illius: ergo tacitè se obligat ad curam & diligentiam ex prudentum iudicio & rei æstimatione taxandam, ad hoc ut in notitiam legitimi domini venire possit. Hinc quanta, & qualis diligentia in quolibet casu particulari sufficiat, aut necessaria sit, inspecta quantitate pretii, & rei æstimabilitate determinandum erit.
- 11 Dico 2. Si legitimus Dominus inventorum ducatorum comparuerit, ancillam ad eosdem domino restituendas fore obligatam; quin

à Domino ex iustitia compensationem aliquam ob hoc exposcere valeat. ita Bonac. de Rest. disp. 1. q. 3. p. 4. n. 7. Dian. in comp. v. restit. n. 5. Wex & alii. ratio est, quòd res semper adhuc sub dominio illius manserit: ergo eidem integra erit restituenda, & consequenter ex iustitia debitori nulla compensatio facienda pro re suo domino reddita. 12

Excipiuntur tamen sequentes circumstantia, si inventor in ipsa inquisitione specialem operam adhibuisse videatur, aut pretio æstimabilem laborem. 2. Si expensas in illa asservanda fecisset; 3. Si consuetudo, lex, vel promissio ut aliquid inventoribus numeretur introduxerint. Judicat P. Jacobus Wex, etiam sepositis his conditionibus decens videri, ut dominus gratis & non rogatus inventori quidpiam offerat, quod iste jure & optima conscientia etiam acceptare poterit.

Dico 3. Si res inventa servari non potuisset, uti nequeunt caro, panis, aliæque similia; potuisset ancilla illam licitè absumere, aut vendere, ut tamen pretium exinde comparatum asservaret cum animo restituendi, si is fortè adhuc comparuerit. Ita communis. Prob. quod æquitati naturali summè conforme est, illud est observandum: atqui hoc ita est conforme æquitati natura-

turali. quod enim tibi non vis fieri, alteri ne feceris, prob. 2. Videntur in ista tacite omnes homines consentire: in quantum ante omnem eventum particularem ita sunt constituti, ut hæc in similibus eventibus ab inventoribus constanter observentur.

14 Dico 4. Et si primis diebus, imò etiam aliquo elapso tempore post adhibitam diligentiam in illis circumstantiis possibilem amissæ rei Dominus non compareat; nequaquam tamen has pecunias inventas pro bono derelicto habendas esse Prob. tandiu aliqua res permanet in dominio sui domini, quamdiu potentia physica manet, ut ad ejus potestatem redeat: atqui hæc potentia physica potest manere, licet primis diebus, imò etiam aliquo longiore tempore non compareat dominus: ergo non statim haben-

da erit pro re derelicta. Prob. m' passim contigit, ut primum post aliquod tempus domini compareant, & sicut isti comparuerunt, ita comparere possunt etiam alii: ergo potentia physica recuperandi suam rem potest manere, licet primo statim tempore non compareat dominus; consequenter non statim res erit habenda pro derelicto.

Dico 5. Cum Lugone *Disp. 6. 15 sect. 12. n. 139.* tunc solum rem habendam pro derelicta, quando amplius humano & connaturali modo fieri non potest, ut res inventa redeat in domini potestatem, neque ipse eam pro sua recognoscat, & eâ uti possit virtute domini præcedentis. Prob. in his, & non ante istas circumstantias dominus non amplius habet animum amissam rem retinendi ut suam.

§. 3.

Resolvitur tertium quæsitum.

Quid Ancilla faciendum, si dominus debita cum diligentia inquisitus non compareat?

16 D^Ecidenda hæc quæstio venit ex principiis, quæ circa obligationem applicandi bona incerta, si eorum dominus non compareat, Doctores tradunt: conveniunt autem hi omnes in eo, quod unanimiter asserant, bona incerta ex delicto comparente non amplius illorum domino, à possessore malæ fidei per se, & ordinariè nequaquam retineri posse, sed causis piis applicanda.

Ratio hoc asserendi fundatur in *cap. cum tu: de usuris*, in hoc asseritur ex delicto usurario obtenta bona incerta ad pias causas esse applicanda: ergo etiam ex alio quocunque delicto erunt ita applicanda. Prob. conf. ideo usurarium lucrum est taliter applicandum, quia jus naturale exigit, ut injustus deceptor nullum lucrum & commodum ex sua iniquitate referat: sed hæc ratio habet locum in quocunque

que alio injustè obtento lucro : ergò &c. prob. 2. si talia injustè à me acquisita retinere pro me possem, cuilibet offerretur maxima occasio, nec non illicitum oppidò vehemens ad furandum : ergò &c. prob. ant. quilibet haberet maximam spem retinendi taliter injusto modo à se acquisita bona, eò quòd videat incertum oppidò esse, utrùm verum illorum Dominum postea invenire possit : ergò si hoc non comparente postmodum, ex delicto comparata bona retinere possem, daretur quoddam oppidò vehemens illicitum furandi. Meritò itaque de quolibet domino præsumitur, velle hunc efficaciter, ut sua bona injustè ab alio occupata, quæ sibi reddi haud amplius possunt, iniquus possessor teneatur potius innocentibus & piis causis dare, quàm ut sibi eadem applicare valeat.

17 Diximus autem *per se, atque ordinariè* talia ex delicto incerta bona à fure aut injusto detentore retineri non posse : nam Scotus *d. 15. q. 3.* Cajet. *q. 62. art. 5.* Lessi. *lib. 2. de Just. c. 14. dub. 6. n. 41.* affirmant, possessorem ejusmodi injustum, si verè pauper sit, talia bona etiam pro se posse retinere. Rationem alferunt, quòd non sit deterioris conditionis, quàm alii eadem paupertate pressi; etiam si enim ob commissam antea culpam privationem illorum bonorum promeritus fuerit, judicatur tamen paupertas sufficiens ratio, ut illa sibi retinere valeat. Simile quid tradi-

tur à Doctoribus circa fructus beneficiales, quos beneficiatus ob neglectum pensum canonicum piis causis tenetur applicare, hos enim etiam sibi, si & ipse verè pauper est, retinere bonà conscientia poterit. Ut tamen talis retentio injusto possessori liceat, consultit Lessius, ut cum judicio confessari, vel alterius probi & prudentis viri talis retentio instituat. Addo & ego, videri etiam necessarium, ut talia bona alterius mala fide accipens, hæc non attentaverit animo sibi postmodum ut pauperi eadem applicandi ne alias nimium illicitum ejusmodi pauperibus delinquendi suppeditetur.

18 Ut ut autem in hac obligatione omnes conveniant, major tamen, & acrior controversia agitur de obligatione applicandi bona incerta sine delicto : qui defendunt, ea esse ad pias causas applicanda, pro se citant S. Thomam *2. 2. quæ: 62. art. 5. ad 3.* & Cajetanum *ibidem.* Sylvestrum *verbo restitutio 4. q. 4.* Scotum *in 4. d. 15. q. 2. a. 4.* Covarruv. *Molinam tom. 3. tract. 2. Disp. 746.* Navarr. *in manuali c. 17. num. 92.* Valentiam *to. 3. disp. 5. q. 6. p. 4.* Rebellum *p. 1. lib. 2. de restit. q. 12. sect. 1. num. 3.* Lessium *de Just. lib. 2. cap. 14. dub. 9.* & communem olim Doctorum.

19 Ex opposito, quòd rem inventam, si Dominus adhibita sufficienti diligentia non compareat, inventor sibi retinere possit, tradunt Sotus *lib. 5. de Just. q. 3. art. 3. ad 1.* Sarmiento.

miento lib. 6. cap. 10. Navarra lib. 4. de restit. cap. 2. n. 75. Saa apud Palaum disp. unica de Just. in genere pu. 19. Malderus, Arragon, Megala, Diana, Dicast. Amicus, Henriquez, apud P. Haunold. tract. 8. n. 26. Tamburin, lib. 8. in decalo. tract. 4. c. 1. §. 3. n. 23. Illfung tract. 4. Disp. 2. que. 4. art. 2. n. 259. eandem probabilem agnoscunt Laym. lib. 3. sect. 5. tract. 1. c. 5. in fine. Palao lib. cit. Lugo disp. 6. de Rest. n. 139. & apud hunc Vasquez, Lellius, Salas, Alphonfus Rodriquez. &c.

20 Dico. Si res inventa, v. g. hi tres ducati, jam tunc, quando erant inventa; paulo post ab ancilla aservata; aut etiam post longius tempus, non amplius sunt in dominio amittenti, vel ob longitudinem temporis, quo jam fuerunt aservata, vel ob loci distantiam, vel alias circumstantias, ut non amplius appareat possibile, quod ad priorem dominum redeant; vel ipse, aut ipsius heredes pro suis illos recognoscant; posse ducatos inventos, uti etiam alia bona ab inventrice retineri. Ita prater alios Lugo n. 141. loci citati. Prob. in istis circumstantiis res inventa habent veram rationem boni derelicti: ergo sunt primo occupantis, prob. a. amittens non potest habere dominium talibus stantibus circumstantiis in talem rem deperditam: ergo. &c. Prob. a. ad dominium requiritur potestas disponendi de re sua, ita ut illud nequeat dari ad usum impossibilem potentia antecedenti;

atque in tali casu non datur potentia disponendi de re sua; sed usus rei amissa, etiam potentia antecedente, est amittenti domino impossibilis: ergo &c. Conf. ideo thesauri habentur pro rebus derelictis, quia humano modo sciri nequit, ad quem spectaverint, & cui sint tradendi: ergo si idem in rebus inventis contingat, etiam ista pro derelictis habenda erunt.

Prob. 2. si res incerta, aut inventa in talibus circumstantiis, in quibus habentur pro derelictis, essent applicanda pauperibus, proveniret haec obligatio ex praesumpta domini prioris voluntate: haec ratio nulla est: prob. m. praesumendus est potius dominus velle, ut illa maneat penes inculpabilem possessorem: prob. hac ratione Dominus majorem spem habet aquirendi res suas: ergo &c. prob. ant. si constet rem inventam, cum ad talem statum pervenerit, fore ipsius inventoris, magis acuitur diligentia hominum in colligendis & custodiendis ejusmodi rebus alienis, harumque inveniendo Domino; quia sperant, se illas aliquando posse suas facere: ergo etiam dominus habet majorem spem res deperditas recuperandi, prob. conf. quando haec spes ex parte inventorum deest, nullus rem deperditam apprehendet, quia scit, se ex hoc actu, nihil nisi merum laborem, atque incommodum sibi procreare: hinc difficilius rem suam etiam Dominus recuperabit. Conf. hac ratio.

B

Vel

Vel præsumitur dominus, ut in tali statu dentur res suæ pauperibus, velle obligare inventorem tunc primum, quando res deperditæ sunt jam in statu boni derelicti: vel inventorem obligat, quando rem amisit, & adhuc habet spem eam recuperandi, in quantum jam tunc vult, ut si hæc ad statum boni derelicti pervenerit, possessor non retineat sibi, sed reddat pauperibus: neutrum potest dici. Non primum; qui qui non amplius habet dominium in suam rem, non potest de illa ulterius disponere, & alios obligare, ut tali modo eam tractent: sed quando res amissa jam est in statu boni derelicti, non amplius est sub dominio prioris domini; ergo non potest circa illam facere quandam dispositionem. Conf. illo ipso instanti, quo aliquis definit rem hactenus suam habere imposterum ut suam, abjiciendo animum ulterius illam inter res suas retinendi, non potest talis actualiter disponere aliquid circa illam, & primum occupatorem illius ad aliquid obligare: ergo &c.

Sed nec potest dici, quod durante spe recuperandi suam rem jam obliget inventorem aut possessorem, ut illam pauperibus distribuatur, cum ad statum boni derelicti redacta fuerit. Quod sic probatur: hac ratione potest etiam dici, quod abscondens pecunias in terra obliget jam tunc ad illas distribuendas pauperibus omnes illos, qui aliquando eas, ut thesaurum sunt inventuri:

atque hoc videtur falsum ergo: prob. M. sicut hæc obligatio ad distribuendum inventum thesaurum in pauperes, foret de re, dum hæc non amplius est in potestate abscondentis, sic etiam obligatio altera est de re, dum non amplius est in potestate volentis obligare: ergo &c.

Confirm. dispositio, quæ fit tempore habili in tempus inhabile, inutilis est: *Leg. 29. ff. de manumissis test.* sed talis dispositio ita se haberet, esset enim dilata in tempus inhabile, illud scilicet, quo res non amplius est ipsius disponentis.

Dices contra hanc secundam rationem: licet dominus inventorem, ut res inventas pauperibus distribuatur, non amplius obligare possit, quando verè ac re ipsa animum abjicit easdem retinendi ut suas; potest tamen contingere, ut dominus hunc animum necdum abjecerit, ipse autem inventor rem inventam habeat pro derelicta: ergo saltem in hoc statu poterit obligare inventorem, ut distribuatur pauperibus: Respondeo, etiam in hoc casu contrarium in domino rei amissa præsumendum esse; nam si possessor ex voluntate ignoti adhuc domini res in pauperes distribuatur, non habebit dominus ulteriorem spem rem suam à possessore recuperandi: ergo non potest præsumi velle, ut in pauperes distribuatur; cum hac ratione videat sibi præcisam spem aquirendi denuo rem suam amissam, cujus possidenda animum adhuc retinet. Contra est 2do. ponuntur adesse tales

tales circumstantiæ, ut omnibus expensis iudicio prudentum non sit ulla spes, quod dominus sit comparitius: ergo debuit iste animus denuo recuperandi rem suam abieciſſe, nec illum ulterius prudenter retinere poteſt. Prob. imprudenter ego retineo animum habendi rem ut meam, ſi omnis potentia de ea phyſicè diſponendi eſt moraliter loquendo præciſa, atque ablata. Nec poteſt dominus alios obligare, ut certo modo de rebus ſuis diſponant pro illo tempore, quando illas jam dereliquit, & illarum retinendarum animum abiecit. Prob. denique conc. 3. & quidem efficaciter argumento negativo: obligatio erogandi ejuſmodi res bona fide occupatas neque ullo jure naturali, neque poſitivo probari poteſt: ergo &c. prob. 1. membrum: obligatio

iſta nec agnoſcitur, nec datur apud infideles; & ſuppoſita fide tagitum pietati Chriſtianæ conſentanea videtur eſſe. 2do. Si inventor ſit Chriſtianus quidem, dominus autem infidelis, hæreticus, aut in peccato mortali conſtitutus, aut jam mortuus fuerit, erogatio in pias cauſas eidem non proderit. 3. quæcunque bona vacantia etiam jure naturali in deſuncti commodum forent in pias cauſas applicanda, in pluribus tamen provinciis eaſdem ad ſe trahit ficus: ergo hæc obligatio non eſt juris naturalis.

Sed neque jure poſitivo: prob. leges imperantes diſtributionem in pauperes, ſolummodo loquuntur de rebus ex delicto poſſeſſis: ergo, ſi neque conſuetudine introducta fuerit hæc obligatio, non dabitur ex jure poſitivo.

§. 4.

Satisfacit rationibus oppoſita ſententiæ.

22 **O**B. 1. an res aliena in talibus circumſtantiis ſit ad pias cauſas applicanda, vel à poſſeſſore bonæ fidei retineri poſſit, debet colligi ex eo, quid ipſe poſſeſſor fieri vellet de tali re, ſi ipſe foret dominus, & talis res ab alio poſſideretur: atqui tunc vellet rem dari pauperibus: ergo debet judicare hoc etiam peti. R. neg. ant. & Dico, quod potiùs conſiderandum ſit, utrum ante omnem eventum particularem quilibet vel ſaltem plerique noſtrum ita ſint conſtituti, ut

velint poſſeſſorem vel inventorem bonæ fidei obligare ad rem in talibus circumſtantiis dandam pauperibus, vel eidem concedere facultatem ſibi eandem applicandi, cum res haberi prudenter pro derelicta poteſt: atqui credibiliùs quilibet, vel ſaltem plerique noſtrum hoc poſterius potiùs volent, quàm prius: ergo &c. prob. m. obligatio erogandi in cauſas pias rem bona fide tandiu, & cum tantis laboribus, in indagando illius domino, & in conſervatione conſumptis,

B 2

poſ-

possessam, est valde difficilis, & à quamplurimis non impleretur: ergo plerique nostrum ante omnem particularem eventum nollent talem obligationem imponere ejusmodi bonæ fidei possessori, cum videant hanc obligationem quamplurimis periculis eandem violandi & committendis peccatis expositam esse.

23 Conf. Negatio hujus obligationis generat in domino spem denuo recuperandi rem suam; in quantum cognoscit, alios hæc ratione excitandos esse ad res inventas occupandas, tollendas, conservandas, nec non ad diligentiam, ut rei inventæ dominus agnoscat, adhibendam. præterea ex negatione hujus obligationis quilibet spem concipit, quod & ipse res taliter inventas in ejusmodi circumstantiis retinere posset: ergo negatio obligationis est præferibilis huic tam difficili & plurimis sui violationibus expositæ obligationi.

24 Dices: ergo etiam mala fide possessa non debent in pias causas applicari; quia etiam hæc obligatio est difficilissima, & continuæ sui violationi exposita. *1.* neg. seq. licet enim & hæc obligatio à pluribus violetur, optabilior tamen illa est præ negatione illius, quia illa servit ad alios absterrendos ab injuriis, quas liberrimè aliis interrent, si ex delicto accepta retinere sibi possent. *2do.* in bona fide obtentis ob suum laborem possessor judicatur vel maxime dignus ut facul-

tas rem sibi applicandi eidem concessa fuerit ut præmium suæ in gratiam Domini exantlate industria: malæ fidei autem possessor nullum favorem à domino rei promeretur.

Ob. 2. Sententia nobis contraria 25 est piissima, tutissima, probabilissima, & communis: ergo &c. quod sit tutissima, etiam nostræ sententiæ Patroni fatentur, dum dicunt, illam hominibus consulendam esse: dein est remotior à violatione alterius juris: maximam verò illius probabilitatem persuadet tanta, quæ pro eadem adducta fuit, Doctorum autoritas: ergo. R. licet concedatur esse piissima, & tutissima, est tamen illa difficilissima, & plurimorum peccatorum obvia occasio; insuper inclinationi hominum ante omnem eventum particularem sumomopere contraria: *2do.* Sententia asserens bona vacantia & derelicta pauperibus esse distribuenda pariter est tutissima, & piissima, &c. tamen illa non datur: ergo &c. denique licet majorem saltem antiquorum Authorum numerum pro se habeat, fundamenta tamen, quæ isti nituntur, facile à nobis dissolvuntur, quod & illi agnovisse videntur, cum nostram opinionem probabilem asserant, asertam verò à se obligationem expendendi piè ex nullo tam naturali quàm positivo jure efficaciter probare valeant.

Ob. 3. Jure naturæ non potest 26 retineri, quod nullo titulo possideo: sed casu, quo dominus nullam probabi-

babilem spem habeat, recuperandi rem suam, ego alienum nullo titulo possideo: ergo &c. prob. m. si iusto titulo possiderem tunc vel ideo, quia creditor hoc debitum, vel hanc rem amissam verè habet pro derelicto, & hinc dominum esset penes primò occupantem: vel quòd debitor facta diligenti inquisitione, & domino non comparente, talem rem, vel tale debitum prudenter habere possit pro derelicto: atqui neuter horum sufficit: ergo &c. prob. m. si dominus inposito casu non potest rationabiliter velle, ut debitor vel inventor rem suam penes se retineat, non potest haberi pro derelicto: sed dominus non potest: &c. M. patet. tunc enim res solum pro derelicta haberi potest, quando prudenter presumi potest, dominum quasi abijcere ejusmodi rem, & relinquere in manu occupantis. Prob. itaque minor, quisque prudens dominus, si possit, vult ex re sua aliquod commodum habere: sed si vellet, ut possessor rem apud se detineret, non vellet ex re sua habere commodum, quod posset habere: ergo &c. prob. m. posset habere commodum spirituale sibi obveniens ex precibus eorum, qui ut pauperes illam acceperant: vel Deus intuitu huius applicationis daret aliquas eadem gratias actuales ad perfectio. rem vitam excitantes.

Resp. con. M. n. m. & Dico, titulum sufficientem esse, quòd habeatur pro derelicto. Quòd autem dominus vel omnino non

habeat animum obligandi possessorem, ut res, quam videt à se, probabilissimè non amplius recuperandam, in pias causas distribuatur, censemus sufficienter constare ex probationibus nostræ sententiæ; quando enim dominus moraliter nullam spem habere potest obtinendi suum debitum, tunc cessat esse dominus: si non est amplius dominus, non poterit de re illa, non amplius suâ, disponere, & consequenter non obligare possessorem.

Urgent. creditor seu ipse dominus vult ut expendatur in suam utilitatem modo quocunque meliore: atqui modus hic est distributio in pauperes R. dist. M. vult, & presumitur hoc velle desiderio quodam non volente tamen obligare possessorem bonæ fidei, con. volente obligare: negatur. R. 2. hoc argumentum applicari etiam posse bonis vacantibus.

Urgent. 2. debitor nunquam potest presumere, quòd Dominus habeat rem talem pro derelicta: seu quòd moraliter nullam spem habeat obtinendi denuo rem, vel debitum suum, ergo non potest sibi eam applicare R. 1. si verum est antecedens, nec poterit talem rem in pauperes distribuere: juxta ad-versarios enim tunc solum distributio hæc facienda est, quando moraliter non amplius datur spes inveniendi Dominum; & hic moraliter talem spem habere amplius non potest: ergo si hoc nunquam presumere poterit possessor, non tenetur

bitur rem in pias causas applicare.

R. 2. Possessorem tunc prudenter, & ex aliorum iudicio presumere, rem talem habendam esse pro derelicta, quando ex adversariorum sententia est obligatus ad rem in pauperes distribuendam: ad hoc enim ab adversariis tunc solum obligatur, cum presumitur dominus moraliter non habere amplius spem obtinendi denuo rem suam.

29 *Ob. 4.* Obligatio applicandi tales res in causas pias est consuetudine inter Christianos prescripta & introducta: ergo saltem ex iure non scripto hæc obligatio dabitur. ant. constat ex communi praxi fidelium id practicantium. Conf. Pontifices variis personis & religionibus concesserunt privilegia, vi quorum sub excommunicatione tales detentores ad ejusmodi extraditionem compellantur. ergo &c. prob. conf. si Pontifex ejusmodi detentores non agnosceret ad hoc obligatos, non posset illos compellere ad istam erogationem. Resp. 1. potuisse olim talem consuetudinem viguisse, & tamen instar aliarum legum vel consuetudinum contraria praxi abolitam modo esse: debent igitur probare adversarii, hanc adhuc defacto consuetudinem dari.

R. 2. Cum cum actus mere voluntatis Excludat juris necessitatem juxta cap. 3. cum Ecclesia sutrina: de causa: possessionis: & vi Rubricæ legis 19. ff. de rebus creditis; actus non operentur ultra intentionem agen-

tium, adversariis incumbet tanquam actoribus probatio, ejusmodi bona à fidelibus in pauperes distributa fuisse eo animo, ut hanc consuetudinem introducerent; vel quia putarunt se ad hoc obligatos. Ita in simili causa fideles accusant se de peccatis non stricte dubiis: item eadem peccata sapienter subjiciunt clavibus quia tamen non constat, quod hæc ex simili intentione, sed potius liberali animo faciant, ideo ex istis non deducitur obligatio ad peccata dubia, vel semel jam exposita denuo exponenda: ergo neque ex praxi fidelium modo adducta.

Ob. 5. Canone: multi: causa 14. 30 q. 5. asserit S. Hieronymus: multi sine peccato putant esse. si alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt: Deus mihi dedit, cui habeo reddere &c. dicant ergo peccatum esse simile rapine, si quis inventa non reddat. R. S. Doctorem loqui de tali inventore, qui vel scit dominum rei à se inventæ, vel facile rescire posset, & tamen nec inquirere, nec agnito rem restituere constituit. Hoc ipsum respondemus ad Autoritatem D. Augustini Ex Can. si quis: causa, & que: eadem desumptam.

Ob. 6. In lege falsus §. qui alienum ff. de furtis: dicitur: qui alienum, quid jacens lucrificandi causâ sustulit, furti obstringitur, sive scit, cujus sit, sive ignoravit: nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignoret. R.: legem hanc loqui de

eo, qui rem sustulit animo illam lucrandi, non autem restituendi suo domino, si hunc invenerit: & hinc ex eo etiam est culpabilis, quod debitam in domino inquirendo diligentiam omiserit, quod autem non gratis ita S. S. P. P. & citatam legem explicemus ex eadem lege 34. §. 6. deducitur: ibi enim etiam sequentia habentur. *Sed si non fuit delictum, putavit tamen delictum, furti non tenetur. Sed si neque fuit, neque putavit, jacens tamen tulit, non ut lucretur, sed redditurus ei, cujus fuit, non tenetur furti.*

32 Ob. 7. Obligatio possessoris ad reddendas ejusmodi res inventas, & bona incerta multum confert ad spiritualem salutem legitimi domini: ergo presumendus hic erit velle ad hoc possessorem suae rei obligare. R. vel dominus ponitur actu habere hanc voluntatem, seu desiderium tales res dandi pauperibus, vel actu non habet, praesumitur tamen habere? si primum, Dico, tale desiderium posse a domino haberi, etiamsi non habeat voluntatem obligandi possessorem ad danda sua bona pauperibus. Si tantummodo praesumatur, dicimus solam praesumptam voluntatem non esse meritoriam. Dein Dominus ita est actu constitutus, ut si rem suam haberet, istam nequaquam daret pauperibus; ergo voluntas obligans possessorem, ut ille reddat, non videtur in ratione meriti multum excedere solum desiderium dandi illa pauperibus.

Dices: saltem actualis talium rerum applicatio ad causas pias a possessore facta prodesset domino: ergo, &c. R. n. ant. ratio est, quod domino nequaquam debitum sit ipsum meritum, quod executor ex applicatione actuali in causas pias collegit; nulli enim domino injuria inferetur, licet possessor hoc meritum pro domino non offerat, aut ille ob statum cujusdam peccati mortalis obicem aquirendo aliam merito posuerit.

Supereffent quidem adhuc dissolvenda nonnulla, quae objici possunt contra obligationem, quam possessori malae fidei ad rem pie expendendam inesse n. 16. asseruimus. Verum quia ad solutionem hujus casus, in quo de possessore bonae fidei fit quaestio, non multum faciunt, pluribus eadem dissolvere negleximus. Displicet autem vel maxime adversariis quod ibidem num. scilicet 16. dixerimus, bona incerta ex delicto pie & in pauperes expendenda esse; hoc enim falsum esse ex eo conantur deducere; quod Pontifex subinde compositione facta, ejusmodi debitoribus reservationem cujusdam partis relinquat, quod facere non posset, si talia bona in pias causas essent expendenda. Sed Respondetur, Pontificem haec facere tanquam supremum piarum causarum administratorem, cui utique facultas competit aliquam dispositionem ob justas causas faciendi, qualis videtur esse, ne alias injustus possessor omnino nihil restitueret.

Urgent

35 Urgent dicendo, si Pontifex in hoc dispensare potest, non erit hæc obligatio juris naturalis, quod tamen videmur ibidem dicere. Sed Resp. hoc naturale jus conditionatè tantum obligare, nisi supremus bonorum piorum administrator in hoc dispensaverit ex justa causa. Dein potest dici juris naturalis esse, ut non retineat injustus detentor: eisdem tamen juris non esse, ut determinatè dentur pauperibus.

CASUS II.

De Restitutione rerum inventarum.

Titius reperit in via Hypoperam 600 florenis turgidam, ante quadraginta annos, ita ut pro nunc in notitiam veri domini devenire sit moraliter impossibile. Interrogatus autem inventor, quantum diligentiam in inquirendo domino adhibuerit, fassus fuit nullam; imò se ne somniasse quidem de obligatione inquirendi. Cum porò hæc obligatio sit naturalis, insuper bona fides inventoris eò minus præsumi possit, quòd citra illam admonitionem externam solo remorsu conscientie impulsus jam aliqua pro domino rei invente in causas pias expenderit; ideo.

Q. 1. An Titius bene dispositus, imò satis astutus, rationabiliter præsumi possit, hanc obligationem naturalem invincibiliter ignorasse?

Q. 2. Num Titius interea inventas pecunias præscripserit?

Q. 3. An ratione invincibilis ignorantie ad nihil? an ex defectu debite inquisitionis ad integram summam? vel denique ad quid pro ratione dubii teneatur?

§. I.

Resolvitur. 1. Quæsitum.

An Titius cetera bene dispositus imò satis astutus, rationabiliter præsumi possit, obligationem istam, que est juris naturalis, invincibiliter ignorasse?

1. Principia, ex quibus hoc quæsitum salvi debeat, afferuntur.
2. Totius juris naturalis ignorantia invincibilis dari quidem non potest; bene autem alicujus particularis.
3. Per se omnibus est notum, non amitti statim dominium rei amisse, insuper istam paulò post comparenti domino restituendam.
4. Non ita tamen patet obligatio inquirendi dominum.